

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת חקת תשע"ח

"באו חֲשֵׁבוֹן" - חשבון לטווח ארוך

כמה שאפשר, כדי שלא יפריעו לנשמה לתפקד כרצונה. הרי שדרשת חז"ל ש"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" מונחת בעומק פשוטו של הפסוק. מתוך מה שאומר הפסוק, ש"אדם פי ימות בְּאֵהָל, כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים", ניתן להסיק, ש"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה". שרק מי ש"ממית" את כוחות גופו ומגביר את כח הנשמה שבו יוכל לזכות לתורה.

בכל דרכיך זעהו

אז איך בכל זאת אנו אוכלים ושותים טוב? הרי בזה אנו מגבירים ומחזקים את כוחות הגוף! התשובה היא, שהדרך הנכונה בזה היא לעשות כפי שכתב הרמב"ם, שגם כשאדם אוכל ושותה ועוסק בצרכי גופו, "לא ישים בלבו לעשות דברים האלו כדי ליהנות בלבד... אלא ישים על לבו שיאכל וישתה כדי להברות גופו ואבריו... שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין ויִשְׁתַּפֵּל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב" (רמב"ם הלכ' דעות פ"ג ה"ב וה"ג). אם לא יאכל, לא יהיה לו כח ללמוד תורה, לא יוכל להתפלל, ולא יוכל לעשות שום דבר. מוכרחים אפוא לאכול, ומוכרחים גם לישון, כדי שיהיה כח לעבודת הבורא, והאוכל והישן בכונה זו, הרי זה "עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנושא ונותן... מפני שמחשבתו בַּפֶּל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה'". ואפילו בשעה שהוא ישן... נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא" (שם ה"ג).

אמנם חז"ל אומרים, "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל" (אבות פ"ו מ"ד), אבל חז"ל לא התכוונו בזה לאנשים כערכנו. אם מישהו אצלנו יאכל רק פת במלח, וישתה רק מים במשורה, הסוף יהיה שהוא יישן לא רק על הארץ אלא גם על הסטנדר, ולא יוכל ללמוד. אנו צריכים לאכול טוב וליישן טוב, כדי שלגוף שלנו יהיה כח ללמוד. אמנם אחד מארבעים ושמונה דברים שתורה נקנית בהם הוא מיעוט שינה (אבות פ"ו מ"ה), אבל מיעוט שינה אין הכונה שיישן פחות ממה שצריך, אלא שלא יישן יותר ממה שצריך³. ממילא, כשאדם אוכל או ישן למטרה זו, כדי שלגוף שלו יהיה כח ללמוד, זוהי עבודת ה'. "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ו) - זוהי עבודת ה' השלמה, שאדם יתכוין בכל מעשיו לעבודת ה' ולכבוד שמים. וכשאדם אוכל ושותה ועוסק בצרכי גופו למטרה זו, אין זו סתירה

אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה

אנו נתקלים לפעמים במדרשי חז"ל הנראים לנו כאסמכתא בעלמא, רחוקים לחלוטין מפשוטו של מקרא. ואולם בעיון מעמיק נוכל לראות, שהמדרש הוא הוא עומק פשוטו של המקרא¹. יותר מכך: אם נעמיק להתבונן בדרשות חז"ל, נשכיל להבחין כי הדרשות קשורות מצד רעיון לתוכן הפסוק כפי שהוא מופיע בפשוטו של מקרא, גם כשבמבט שטחי לא נראה שיש איזה קשר ביניהם.

נראה שתי דוגמאות לכך בפרשתנו.

התורה אומרת: "זאת התורה, אדם פי ימות בְּאֵהָל, כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים" (במדבר יט, יד). דרשו חז"ל: "זאת התורה - אדם פי ימות בְּאֵהָל. אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" (ברכות סג, ב).

וצריך להבין - וכבר שאל כן החת"ם סופר - "מה ענין עסק התורה להאי קרא"? (חי' חת"ם עמ"ס שבת פג, ב ד"ה זאת התורה) הרי פסוק זה לא מדבר כלל על לימוד תורה, אלא על טומאת מת! "אדם פי ימות בְּאֵהָל - כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכָל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים". ומה הקשר בין טומאת מת לתלמוד תורה? לשון אחרת: למה רמזה התורה על כך ש"אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה", דוקא כאן, בפרשת טומאת מת? מה הקשר בין הענינים²?

חושבני שהקשר הוא זה: הרי בפסוק זה נאמר, שאדם שמת, למרות שבחייו היה טהור, ברגע שיצאה נשמתו - נעשה גופו אבי אבות הטומאה. משמע, שהגוף מצד עצמו הוא אבי אבות הטומאה, ורק הנשמה, שהיא החלק הרוחני שבאדם, היא זו שמשפיעה על הגוף קדושה וטהרה!

ממילא יש ללמוד מכאן, שכדי לזכות לתורה, שהיא קדושה וטהורה, ומתאימה אל הנשמה שלנו, שגם היא קדושה וטהורה, צריך להגביר את כח הנשמה שבאדם, ו"להמית" את כוחות הגוף, המפריעים לכח הנשמה להתגבר. רק מי שמרחיק עצמו מעניני הגוף, ולא הגוף עיקר אצלו אלא הנשמה, רק הוא יוכל לקלוט את דברי התורה באופן שיוכלו להתקיים אצלו. אמנם הקב"ה ברא אותנו באופן כזה שאיננו יכולים לחיות בלי גוף, וממילא מוכרחים אנו להחיות גם את הגוף ולספק את צרכיו, אבל סוף סוף, הגוף מצד עצמו מסתיר את האור האלקי, ורק הנשמה היא זו שמתאימה לתורה. ולכן, יש "להמית" את כוחות הגוף עד

אחרי זה "על כן יאמרו המושלים ביצרים, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שְׁכָרָה, ושכר עבירה כנגד הפסדה"? מה הקשר והתלות בין ענין זה למלחמת ישראל בסיחון?

נראה לבאר, שחז"ל לא ביארו תיבות אלו, כיון ששני הענינים קשורים ביניהם באופן פשוט, וכל אדם אמור להבין כבר מעצמו את הקשר. וכך הוא ביאור הדברים: הרי הענין שעליו מדובר בתחילה הוא, ש"סיחון מְלֶךְ הָאֱמֹרִי... נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן, וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ" (במדבר כא, כו). אח"כ באו ישראל, וכבשו את ארץ מידו של סיחון. נתאר לעצמנו את תגובת הבריות כשסיחון ניצח את מלך מואב הראשון. ודאי אמרו: "אה! איזו הצלחה! איזה נצחון מזהיר לסיחון מלך האמורי ולעמו!"... ואלם מה היתה האמת? האמת היתה, שמה שה' נתן את ארץ מואב לאמורי, כלל לא היה עבור האמוריים, אלא עבור ישראל, שהרי לישראל היה אסור להלחם במואב, שנאמר: "אַל תִּצַּר אֶת מוֹאָב וְאֶל תִּתְּנֶנּוּ בָּם מִלְחָמָה" (דברים ב, ט); לכן שלח ה' את סיחון לכבוש את מואב, וע"י זה הותר לישראל לכבוש את ארץ מואב מיד סיחון, כמו שאמרו חז"ל: "עמון ומואב טְהָרוּ בסיחון" (חולין ס, ב). שע"י שכבש סיחון את ארץ מואב מהמואבים, הותר לישראל לכבוש ארץ זו מיד סיחון.

מקרה דומה לזה אפשר היה לראות גם בדורנו. אם מישהו היה שואל לפני מאתיים שנה, למה אנגליה זוכה לשלוט על כל כך הרבה מקומות בעולם, (כפי שהיה אז), באפריקה ובאסיה, באמריקה ובאוסטרליה ובכל מקום - לא הייתי יודע להשיב על כך. הייתי אומר: כנראה שעשו איזו מצוה, והקב"ה משלם להם את שכרם בעולם הזה. אח"כ, לאחר מלחמת העולם הראשונה, התשובה כבר יותר ברורה: כדי לגרש את הטורקים מארץ ישראל, להצהיר את הצהרת בלפור, ולהכניס כמה יהודים לארץ. הם לא מילאו את התפקיד הזה בשלמות, אבל משהו הם עשו, אז כנראה שבשביל זה היה צורך שיהיה להם שלטון כזה. לאחר מלחמת העולם השנייה אפשר להוסיף ולומר עוד, שא"י כמעט נפלה בידי הגרמנים ימ"ש, והיה צורך בכמה מקומות שקודם כמעט לא שמעו עליהם, וגם אח"כ כמעט לא שמעו עליהם, כמו מלטה וגיברלטר, ועוד כמה מקומות בריטיים, שיצילו את א"י, אחרת היתה נופלת ביד הצוררים. ובאמת, לאחר מלחמת העולם השנייה כמעט לא נשאר שריד מהקיסרות הבריטית. רק כמה מקומות נשארו בידם, וכל שאר המושבות יצאו משליטתם. ממש כמו אצל סיחון, שבטווח הקצר היה נראה שהשליטה על חשבון ניתנה לו בשבילו, אבל בטווח הארוך התברר שהכל היה בשביל ישראל, ולא בשביל סיחון.

זהו שאמר הכתוב מיד אחר כך, "על כן יאמרו המושלים באו חשבון". כלומר: על כן - על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב (רש"י) - יאמרו המושלים באו חשבון. שכן ממלחמה זו ניתן להסיק, שאין להעריך מאורעות על פי מבט לטווח קצר, אלא רק לפי מבט לטווח ארוך. וכך גם

ל"ממית עצמו עליה", אלא אדרבה, זה הוא האופן להיות "ממית עצמו עליה", כי הכל נעשה מכח הנשמה ולשם שמים, ולא לצורך הגוף עצמו.

הנצי"ב היה נוהג לומר לתלמידיו: "מיהו המתמיד? - המתמיד איננו זה אשר לומד יומם ולילה בלי הפסקה. כי כמה זמן יוכל להמשיך בהנהגה כזו? לא הרבה זמן. וא"כ אין כאן התמדה. מיהו א"כ המתמיד? - המתמיד הוא זה אשר אוכל בזמן, ישן בזמן, ולומד בזמן. בהנהגה כזו אפשר להמשיך זמן רב."

ה"חפץ חיים", שבודאי לא התנגד ללימוד תורה, היה מכבה בעצמו את האור בשיבה שלו בלילה, כדי שהבחורים ילכו לישון ולא ילמדו יותר מדי. היה אומר, שיצר הרע אומר לבחור: תלמד! תלמד! תלמד! ואז הבחור מתמוטט, ולוקחים אותו לבית החולים בוורשא, ואחרי שהוא בוורשא הוא כבר לא חוזר לראדין. היום זה לא וורשא, אבל בכל זאת צריך להזהר לא להגיע לביטול תורה מחמת לימוד יתר. צריך לאכול מספיק ולישון מספיק, כדי שיהיה לנו כח ללמוד.

אדם צריך לשאוף להיות עבד ה'. מה זה עבד? - שאין לו משלו כלום. יש לו רק מה שהרב נתן לו. הוא חי בשביל הרב, חי למען הרב, אם הוא זוכה להגיע לשלמות בזה - זו המצוה של "לְדַבְּקָה בּוֹ" (דברים יא, כב), להיות דבק בה'. אמנם הרמב"ם אומר שרק ארבעה אנשים הגיעו לכך שבכל מה שעשו היו תמיד דבוקים בה', והם: משה רבינו ושלוש האבות הקדושים (מורה נבוכים ח"ג פנ"א), אבל למעשה זוהי מצנת עשה לכל אחד ואחד מישראל, להשתדל להדבק בה', כל אחד כפי מדרגתו.

חשבון לטווח ארוך

גם בהמשך הפרשה ישנו פסוק שחז"ל דרשו ממנו דרשה הנראית רחוקה לחלוטין ממשוטו של מקרא, אך לכשנעמיק בה נראה, עד כמה היא משתלבת בפשוטו של מקרא.

הפסוק אומר, "כִּי תִשְׁבֹּן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא, וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֲרָנָן. עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ תִשְׁבֹּן, תִּבְנֶה וְתִכְנֹן עִיר סִיחֹן" (במדבר כא, כו-כוז). בפשטות, "המשלים" הם מושלי המשלים, ו"חשבון" היא העיר שכבש סיחון ממלך מואב הראשון (ע"י בתרגום אונקלוס ובמפרשים, שכולם ביארו באופן זה)⁴. אבל חז"ל הוציאו מקרא זה מידי פשוטו, ודרשו כך: "על כן יאמרו המשלים - אלו המושלים בְּיָצְרָם". ומה הם אומרים? - "באו חשבון. בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שְׁכָרָה, ושכר עבירה כנגד הפסדה" (כ"ב עה, ב).

וצריך להבין: הרי לפי דרשת חז"ל, אין מובן למילים הראשונות שבפסוק - "על כן". מה פירוש "על כן יאמרו המשלים באו חשבון"? כיצד נובע הענין של "באו חשבון" מן הענין שנזכר בפסוק הקודם? הרי בפסוק הקודם מדובר על מלחמת ישראל בסיחון. ואם כן מה שייך לומר

מעט המצוות שעשה כבר כאן בעולם הזה, כדי לְהַאֲבִיּוֹת יְדוֹ מַחֲיֵי עוֹלָם הַבָּא. שלא יזכה להגיע לחיי העולם הבא.

נשאלת השאלה: איפה כאן הצדק? בשלמא על עבירות - מגיע באמת לרשע עונש. אבל מעט המצוות שעשה, למה לא יקבל עבורן הרשע "קצת" עולם הבא, כמו שהצדיק מקבל על המצוות שעשה? למה פורעים לרשע את שכרו כבר כאן, בעולם הזה, כדי לְהַאֲבִיּוֹת יְדוֹ מַחֲיֵי עוֹלָם הַבָּא?

התירוץ, כמדומני, כתוב בפסוק: "פֹּתַח אֶת יַדְךָ, וּמְשַׁפֵּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן". ה' מספק לכל אחד את רצונו. הצדיק, שכל רצונו הוא רוחניות ודבקות בה', מקבל את שכרו כפי רצונו: הוא זוכה לחיי עולם הבא, ושם הוא מקבל שפע של דבקות בה' והשגות רוחניות, כפי שרצה. לעומת זאת, הרשע הרי לא מחפש רוחניות. הרשע מחפש גשמיות ועולם הזה. וא"כ משלמים לו במטבע שהוא מעוניין בה - בגשמיות ובעולם הזה⁶. מטבע של עולם הבא לא תדבר אליו, וגם אי אפשר לשלם לו במטבע כזו, כי נפשו אינה מוכשרת לכך, והוא לא יוכל להנות מתשלום כזה⁷. האדם עצמו קובע מה הוא יקבל, האם יקבל שכר במטבע של עולם הבא, או שיקבל שכר במטבע של עולם הזה. עלינו להזהר אפוא, לא להיות חלילה מאלו שמקבלים את העולם הבא שלהם כבר כאן בעולם הזה, במטבע גרועה של עולם הזה.

במדרש מובא מעשה באדם אחד שהיה נוהג להשתכר, והיה מבזבז את כל כספו על קניית יין. ראו בניו שאם ימשיך בדרך זו, יאבד כל כספו ולא תותר להם ממנו שום ירושה לכשימות. החליטו לגמול את אביהם מן היין. מה עשו? השקוהו ביין חזק עד שנרדם בשכרותו, והוציאוהו והניחוהו בבית הקברות, כדי שלכשיתעורר משנתו וימצא את עצמו בבית הקברות, ישים אל לבו לחזור בתשובה מדרכו הרעה. מה עשה הקב"ה? עברה שם קבוצה של סוחר יין, והנה הם שומעים קול רעש ומהומה עולים מן העיר, מחמת גדוד צבא שנכנס לשם. אמרו הסוחרים: אם נכניס את סחורתנו אל העיר, הרי ישדרו אותה אנשי הצבא. החליטו להחביא את סחורתם במקום בטוח - בבית הקברות. הניחו את היין בבית הקברות, ונכנסו לעיר בלי הסחורה. כשהתעורר האב השכור משנתו, ראה והנה נאד יין נתון למעלה מראשותיו. התיר את הקשר שבפי הנאד, הניח את פי הנאד בתוך פיו, והמשיך לשכב ולשתות יין שלשה ימים... לאחר שלשה ימים חזרו בניו לבית הקברות לברר מה נעשה שם עם אביהם. מצאו אותו עם נאד היין בתוך פיו. ראו שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', ולקחו אותו לביתו (ויק"ר יב, א).

נשאלת השאלה: למה עשה ה' ככה לאיש הזה, לשלוח לו יין לבית הקברות, בהשגחה פרטית מיוחדת שכזו? התשובה היא, שכנראה היו לו לאותו אדם זכויות, שהיה צריך לשלם לו עליהם. וא"כ מה יתן ומה יוסיף ה' לשיכור הזה? יתן לו חידושי הריטב"א?! הרי ימכור אותם בעד יין! א"כ למה לתת לו חידושי הריטב"א ולהטריח אותו למכרם ולקנות יין? נותנים לו ישר יין, בלי לבזות לשם כך את

בתחום הרוחני: לא להסתכל לטווח הקצר - שלפעמים אני מרויח בעולם הזה מן העבירה - אלא להסתכל לטווח הארוך, של ההפסד שיהיה לי מזה בעולם הבא, (ולפעמים גם בעולם הזה, בזמן מאוחר יותר). לחשב הפסד מצוה (בטווח הקצר) כנגד שכרה (בטווח הארוך), ושכר עבירה (בטווח הקצר) כנגד הפסדה (בטווח הארוך). ולטווח ארוך - תמיד תמיד המצוה משתלמת, והעבירה אינה משתלמת.

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא - מדוע?

למה באמת את שכר המצוה רואים רק בטווח הארוך, בעולם הבא? למה הוא לא מגיע מיד? - כי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קדושין לט, ב). אי אפשר לשלם את שכר המצוה בעולם הזה. כל מה שיש בעולם הזה, אינו מספיק בשביל לשלם שכר, אפילו עבור מצוה אחת.

חז"ל הרי אומרים, "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות פ"ד מ"ז). מה פירוש "קורת רוח" בעולם הבא? ומה פירוש "כל" חיי העולם הזה? הסבירו בזה, ש"קורת רוח" איננה עצם הנאת עוה"ב, אלא רק הנאה קטנה וצדדית, כעין ריח טוב של תבשיל לעומת טעמו. ובפירוש "כל" חיי עולם הזה הסבירו, שהכונה היא לריכוז כל ההנאות שיש לבני אדם בעולם הזה, מאכילה ושתיה ודירה ומלבושים וכסף וזהב ובארות נפט ומכוניות וכל מה שיש בעולם; ולא רק של אדם אחד, אלא של כל מליארדי הברואים שהיו ושיהיו במשך כל ששת אלפי שנות קיום העולם. זהו "כל" חיי העולם הזה (עי' מכתב מאליהו ח"א עמ' 4). אומרים אפוא חז"ל, ששעה אחת של "קורת רוח" - של הנאה צדדית ושולית בעוה"ב, שאיננה אפילו עצם ההנאה של עולם הבא - שקולה יותר מכל המאכלים והבגדים והכסף והמכוניות של כל ברואי העולם הזה במשך כל הדורות!

אם כך, ברור למה "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". כי אין בעולם הזה כולו די, כדי לשלם שכר אפילו עבור מצוה אחת קטנה. לכן, רק בעולם הבא אפשר לשלם את שכר המצוות, ותמיד הוא יהיה שוה הרבה יותר מכל הנאה שאפשר להשיג בעולם הזה ע"י עבירה⁵.

"וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵיו - לְהַאֲבִיּוֹת!"

אלא שכל זה נכון רק לגבי הצדיקים. לגביהם נכון הכלל, ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", מהטעם שביארנו. אך יש גם כאלה שזוכים לקבל את שכרם מיד, ללא דיחוי. מי הם ה"מאושרים" האלה, שזוכים לקבל את שכרם מיד? - הרשעים! "וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵיו... לֹא יִצְטָר לְשִׁנְאוֹ, אֶל פְּנֵיו יִשְׁלֵם לוֹ" (שם, י). שכר מצוותיהם של הרשעים משולם מיד, כאן בעולם הזה. אלא שבעוד שאצל הצדיקים העיכוב בתשלום הוא לטובתם, והוא חלק משכרם, וכנ"ל, הרי שאצל הרשעים הזריזות לשלם את שכרם היא לרעתם, והיא חלק מענשם. "וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִיּוֹת יְדוֹ". הקב"ה משלם לרשע את שכרו עבור

שכמותך! המרכבה והסוסים אינם עולם הזה שלך! המרכבה והסוסים הם עולם הבא שלך, עבור מעט המצוות שעשית, אשר משלמים לך עבורן כבר כאן בעולם הזה, בטרם תמות ותלך לדראון עולם. ואם כן חוזרת שאלתי, עולם הזה שלך, שעבורו המרת את דתך, היכן הוא?... יש מי שכל "עולם הבא" שלו מתמצה בסוס. ויש מי שחי בעולם הזה, וצובר מצוות לעוה"ב, לקבל את שכרו במטבע של עולם הבא.

הריטב"א! אדם מקבל א"כ שכר כפי רצונו. רשע, שכל רצונו הוא גשמיות ועוה"ז - מקבל את שכרו במטבע של עוה"ז. את העונש יקבל כבר במטבע אחרת, בעולם הבא... מספרים על יהודי אחד שהיה להוט מאד אחר עניני עולם הזה, עד שהלך והמיר את דתו, רח"ל, כדי "לזכות" בעוד כמה "חתיכות" של עולם הזה. בין השאר, היה נוהג אותו משומד לנסוע ברחובות העיר במרכבה הדורה רתומה לסוסים. יום אחד פגש אותו חבירו לשעבר ושאל אותו: "נו, מה כבר יצא לך ממה שעשית? איפה הוא העולם הזה שלך, שעבורו המרת את דתך?" תמה המשומד ואמר: "איפה העולם הזה שלי?! וכי אינך רואה את המרכבה והסוסים שרצים לפניי?...! אמר לו חבירו: "שוטה

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. כך כתב המהר"ל: "כל דברי הדרשות אשר הם בתלמוד ובשאר מדרשים כולם, אין אחד מהם, הן גדול הן קטן, שאין הדברים עומק הכתוב על פי אמיתתו, וכאשר הוא מעמיק בפירושו הכתוב ימצא אותו. שלכך נקרא 'דרשה', כי הוא דרישת הכתוב בחקירה ובדרישה מאד מאד עד עומק הכתוב" (באר הגולה, באר השלישי. פ"ב במהדורת הרב הרטמן - עמ' מ"ד במהדורות הישנות).
2. בחתם סופר (שבת פג, ב ד"ה זאת התורה) תירץ על דרך הסוד: "סלקא דעתך אמינא, דאיש צדיק הממית עצמו על דברי תורה, ושאינו מונע עצמו מדברי תורה אפי' בשעת מיתה, אותו לא יטמא במותו באהל. קמ"ל, אדם הממית עצמו על דברי תורה - כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא... והיינו דקמ"ל קרא, דלפום קדושת אדם הממית עצמו על ד"ת ואינו פורש ממנה, כך הוא טומאתו לטמא באהל... ואדרבא לפי גדול קדושתו כך הוא טומאתו לעוצם הקדושה, ויש בזה טעם עפ"י סוד ליודעים". עכ"ל.
3. ומסופר על החזון אי"ש, שנשאל פעם, כמה שעות צריך אדם לישון ביממה, ואמר - שמונה. שאלו אותו: והלא אחד מארבעים ושמונה דברים שתורה נקנית בהם הוא מיעוט שינה (אבות פ"ו מ"ה). והשיב החזון"א: שמונה שעות - זהו מיעוט שינה! ("מעשה איש"). כלומר, שהעיקר הוא לא לישון יותר ממה שצריך. אבל הישן כפי הצורך, זהו בכלל מיעוט שינה.
4. אלא שנחלקו המפרשים, מתי אמרו המושלים את משלם. האם לפני מלחמת סיחון כמואב (רש"י, ספורנו), או לאחריה (רמב"ן). וכן נחלקו למי אמרו המושלים את דבריהם. לאמוריים (רש"י, אב"ע, רמב"ן), או למואבים (ספורנו). וכן נחלקו בפירושו המשל עצמו - "באו תְּשָׁבוּן, תִּפְנֶה וְתִפְנֹן עִיר סִיחֹן" - למה בדיוק הכונה (עי' במפרשים).
5. ומ"מ, מצוות שיש להן "פירות" - היינו: שיש מהן תועלת לאחרים כאן בעוה"ז, כגמילות חסדים, וכיבוד אב ואם, והבאת שלום, ותלמוד תורה - אדם אוכל שכר הפירות כבר כאן בעוה"ז (פאה פ"א מ"א). "מפני שהפירות הם מה שהוא טוב לבריות בעולם הזה, לכך אוכל פירותיהם בעולם הזה" ("תפארת ישראל" למהר"ל פס"ב). ועוד כתב החיד"א, שגם את השכר עבור קיום מצות האמונה במציאות ה' ובאחדותו - משלמים לאדם כבר כאן בעוה"ז (עי' "חומת אנך" על הפסוק "יָאֵה אֲנֹכִי נִתָּן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם פְּרָכָה וְקָלָה" - דברים יא, כו).
6. וקצת סמך יש לתירוץ זה מהגמ' במס' סוטה (מו, א). הגמרא אומרת שם, אמר רבי חנינא, בשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים (מל"ב ב, כד). ומקשה הגמ': והאמר רב יהודה אמר רב, בשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצתה ממנו רות, שיצא ממנה שלמה, שהקריב אלף קרבנות ביום אחד. הרי שהשכר שקיבל בלק עבור הקרבנות שהקריב הוא, שיצתה ממנו רות, ולא מה שהובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים! ומתרצת הגמרא כך: תאותו מיהא לקללה הוי. ע"כ. והיינו, דכיון דכל מה שהקריב בלק קרבנות היה כדי שיעליח לקלל את ישראל ולמעטן (עי' רש"י סוטה שם), א"כ מה שיצאו ממנו רות ושלמה - זה אינו מספיק שכר בשבילו, וצריך גם שיובקעו מ"ב ילדים מישראל, ורק זה "שכר" מתאים לבלק, כי זו שאיפתו, למעט את ישראל. הרי שהשכר שמקבל הרשע עבור המצוות שעשה, הוא כפי מדרגתו ושיאפותיו בעולם הזה, ושכר במטבע של עוה"ב - לא מדבר אליו.
7. עי' מהר"ל בחידושי אגדות (קידושין מ, ב ד"ה לאילן שכולו עומד), דנראה שכוונתו לביאור זה. אלא שכתבו על פי דרכו ועל פי סגנונו. ועי' עוד ביאור קרוב לזה בשיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ זצ"ל (תשל"א שיחה כ"ט, סמוך לסוף השיחה).